

Vrouwen voor economische zelfstandigheid.

In veel plaatsen zijn er groepen opgericht door vrouwen die op alle mogelijke manieren iets willen doen tegen het afbraakbeleid van de regering met betrekking tot het sociale zekerheidsstelsel en de belastingwetgeving. Eén van die groepen is het Komitee Vrouwen voor Economische Zelfstandigheid Nijmegen. De hierna volgende tekst is een gedeelte van een uitvoerig artikel van dit komitee. Geschreven om met kritiek op de stelselwijziging en met voorstellen 'zoveel mogelijk vrouwen te bereiken en te betrekken bij onze strijd voor economische onafhankelijkheid'.

De meeste sociale zekerheidswetten die we nu kennen zijn van na de tweede wereldoorlog. Bij het opstellen van de wetten is men uitgegaan van gezinnen en van gezinsinkomens. Mannen werden gezien als kostwinners. Vrouwen, met name getrouwde vrouwen, werden verondersteld het huishouden te doen. Vandaar dat als gehuwde vrouwen wél betaald werk verrichtten, men het niet belangrijk vond hun inkomen even goed te beschermen tegen ziekte of werkloosheid als dat van mannen. Nog tot 1964 kregen zij een lager percentage van hun laatstverdiende loon aan WWV uitgekeerd en tot op de dag van vandaag hebben gehuwde vrouwen geen recht op WWV. De misplaatste gedachte dat verdiensten van vrouwen toch maar bijverdiensten, luxe of een extraatje zijn, moest dit rechtvaardigen.

In de wetgeving op het terrein van de sociale zekerheid en ook in de belastingwetgeving is, niettegenstaande de maatschappelijke ontwikkeling, het gezinsdenken bepalend geweest. Ingrijpende veranderingen zijn uitgebleven. Daar wil men nu toe overgaan.

REDENEN VOOR STELSELHERZIE- NING

De regering heeft bij diverse gelegenheden redenen genoemd voor een ingrijpende herziening van het stelsel van sociale zekerheid, te weten

1. Men wil komen tot een eenvoudiger en overzichtelijker stelsel dan het huidige;
2. De gelijkberechtiging van mannen en vrouwen. Nederland, deel uitmakend van de EG, heeft de plicht te voldoen aan door de Europese Kommissie opgestelde richtlijnen. Aan de eerste richtlijn, gelijk loon

voor gelijke/gelijkwaardige arbeid, is voldaan door de gelijknamige wet uit 1975.

De tweede richtlijn, gelijke behandeling van mannen en vrouwen voor wat betreft de toegang tot het arbeidsproces, arbeidsvoorwaarden, promotiekansen en toelating tot beroepsopleidingen, is bij wet van 3 maart 1983 uitgevoerd.

De derde richtlijn, en daar gaat het hier om, verplicht Nederland om vóór 1 januari 1985 met wetgeving te komen die een einde maakt aan de ongelijke behandeling van mannen en vrouwen in de sociale zekerheid. De drie richtlijnen zijn nauw met elkaar verbonden. Om vrouwen gelijke kansen op de arbeidsmarkt te geven is immers méér nodig dan gelijk loon voor gelijke arbeid. Zij moeten die arbeid ook kunnen krijgen. En bij gelijke arbeidsvoorwaarden horen ook de rechten die men krijgt wanneer men werkloos wordt, op sociale

zekerheid dus.

Een vierde richtlijn met betrekking tot de particuliere pensioenregelingen vormt het sluitstuk. Deze richtlijn is nog in ontwerp.

3. Het structurele karakter van de werkloosheid.
4. Het streven van de overheid naar forse bezuinigingen op de kollektieve uitgaven, dus ook op de sociale zekerheid.

Dat doet zij:

- door de uitkeringspercentages te verlagen.
- door zwaardere eisen te stellen (de gewerkte-dagen-eis is al eerder van 65 op 130 dagen gebracht; wie jonger is dan 23 jaar heeft inmiddels al geen recht meer op WWV, voor 16- en 17-jarigen geldt geen recht meer op RWW).
- door steeds meer mensen met verwijzing naar andere inkomens in de leefeenheid van het recht op uitkering uit te sluiten of op hun uitkering te korten (ook samenwonende potten en flikkers en mensen in een woongroep).

EEN AANTAL BEGRIPPEN

Bij de vergelijking van het bestaande stelsel met de plannen voor het nieuwe, keren een aantal begrippen steeds terug. Het is handiger om vooraf te zeggen wat daaronder verstaan moet

Foto: Anne Vaillant.

BAAS IN EIGEN BEURS

worden.

- individualiseringsbeginsel

het recht op een uitkering of de hoogte van een uitkering is niet afhankelijk van inkomens van mede-huisgenoten. Dat betekent dat niet gekeken wordt of je gehuwd bent, samenwoont met een ander of met meerderen in een woongroep.

- kostwinnersbeginsel

een aantal sociale zekerheidswetten kent een zogenaamd kostwinnersbeginsel, dat wil zeggen: het recht op een uitkering (WWV bijvoorbeeld) of op de aanvulling (de minimumdagloonbepaling in de WW, WAO en WWV) geldt alleen voor kostwinners, degenen die de gehuwde partner of een gezin onderhouden.

- draagkrachtbeginsel

het recht op een uitkering of de hoogte van een uitkering van een individu is afhankelijk van andere inkomens in de leefeenheid.

Het draagkrachtbeginsel is een uitbreiding van het kostwinnersbeginsel naar ongehuwd samenwonenden en anderen die met elkaar onder één dak wonen. Opgemerkt dient te worden dat deze invulling van draagkracht die van de overheid is. Op het begrip individuele draagkracht komen we straks nog terug. Hier gaat het om de draagkracht van een huishouden.

HET HUIDIGE STELSEL

Voor wat betreft het huidige stelsel van sociale zekerheid willen we ons hier beperken tot de werknemersverzekeringen, de WWV en de bijstandswetten.

a. Werknemers- of loondervingsverzekeringen (WW, WAO, ZW, ZFW)

Principe is hier dat elke werknemer of werkneemster premie betaalt (een bepaald percentage van je loon). Word je ziek, arbeidsongeschikt of werkloos dan krijg je een uitkering die 80 of 75% van je laatstverdiende loon bedraagt. Voorwaarde is dat je in de 12 maanden ervoor minstens 130 dagen hebt gewerkt (voor part-timers geldt 26 maal het aantal dagen dat je per week werkt).

Bij de werknemersverzekeringen is dus sprake van een arbeidsverleden, van

een individueel recht op een uitkering en van een relatie tussen laatstverdiende loon en de hoogte van de uitkering.

Hoewel de werknemersverzekeringen in principe aan het individualiseringsbeginsel recht doen, vormt de minimumdagloonbepaling in de WW en WAO hierop een uitzondering. Hier geldt het kostwinnersbeginsel, want wanneer de WW- of WAO-uitkering onder het sociale minimum dreigt uit te komen, wordt dit alleen voor kostwinners aangevuld.

b. WWV

Deze wet maakt, net als de bijstandswetten, deel uit van de sociale voorzieningen, waarvoor geen premie wordt betaald. Ook de WWV wordt uit de algemene middelen betaald, maar de hoogte van deze uitkering (die twee jaar duurt, WW heb je maar een halfjaar) bedraagt 75% van je laatstverdiende loon. Er geldt ook een individueel recht op WWV, maar gehuwde vrouwen zijn hiervan uitgesloten! Een voorbeeld van directe discriminatie.

c. Bijstand (ABW, RWW, BKR)

Principe is hier dat geen premie wordt betaald. Het is een laatste voorziening, waarvoor je in aanmerking komt als er geen enkele andere mogelijkheid meer is om in je levensonderhoud te voorzien en er niemand in de leefeenheid is die voor jou kan zorgen. De uitkering die je krijgt is het absolute sociale minimum.

Bij bijstandsuitkeringen is er dus geen band met een (recent) arbeidsverleden, er is geen sprake van een individueel recht op een uitkering en je krijgt een uitkering op het niveau van het sociale minimum. Bij bijstandsuitkeringen wordt geen onderscheid gemaakt tussen gehuwden en samenwonenden. Het draagkrachtbeginsel wordt ook toegepast op homofiele relaties en woongroepen.

HET NIEUWE STELSEL

Het nieuwe stelsel telt drie fasen:

1. In de eerste fase (de loondervingsfase) bedraagt de uitkering aanvankelijk tot het minimumloon 70% daarvan en loopt daarboven (tot maximum dagloon) geleidelijk af tot 60%

van het laatstverdiende loon. Deze zogenaamde glijdende schaal wordt bereikt door slechts 50% te vergoeden van het loon, hoger dan het minimumloon (het zogenaamde bovenminimale deel van de uitkering). Uit de volgende voorbeelden blijkt hoe de glijdende schaal in de praktijk verloopt (wettelijk minimumloon gesteld op f 1500,-):

hoogte verdiende loon f 2000,-
 f 1500,- \times 70% = f 1050,-
 f 500,- \times 50% = f 250,-
 f ,- \times % = f 1350,- = 65% van het loon

hoogte verdiende loon f 2400,-
 f 1500,- \times 70% = f 1050,-
 f 900,- \times 50% = f 450,-
 f ,- \times % = f 1500,- = 62% van het loon

hoogte verdiende loon f 3000,— f
 f 1500,- \times 70% = f 1050,-
 f 1500,— \times 50% = f 750,-
 f ,- \times % = f 1800,- = 60% van het loon

(Tot hier gaat het nieuwe stelsel dus ook op voor arbeidsongeschikten.) De duur van de uitkering is beperkt, afhankelijk van leeftijd. Het kabinet had liever arbeidsverleden als maatstaf gehanteerd, maar omdat dit technisch moeilijk uitvoerbaar is, heeft zij hier vooralsnog van afgezien. Zij wil op den duur dit criterium echter wel gaan gebruiken en suggereert dat vrouwen die in verband met kinderen een tijdje uit het arbeidsproces zijn geweest, dan een genormeerde periode bij hun werkelijke arbeidsverleden mogen optellen. In de adviesaanvraag wordt nu de volgende indeling voorgesteld:

leeftijd	uitkeringsduur
tot 23 jaar	½ jaar
23-29 jaar	1 jaar
30-34 jaar	1½ jaar
35-39 jaar	2 jaar
40-44 jaar	2½ jaar
45-49 jaar	3 jaar
50-54 jaar	3½ jaar
55-59 jaar	4 jaar
boven 60 jaar	5 jaar

Het uitkeringsbedrag wordt *afgebouwd* in halfjaarlijkse stappen, naar het niveau van de volgende fase. De grootte van de stappen is afhankelijk van de uitkeringsduur en dus van je leeftijd. Een 35-jarige bijvoorbeeld bouwt haar bovenminimale deel van de uitkering in twee jaar af, dat is 12% per half jaar.

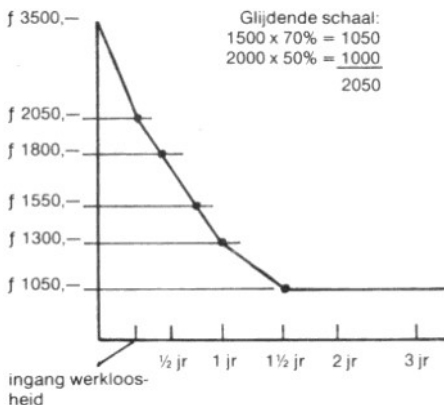
BAAS IN EIGEN BEURS

II. In de tweede fase (de 'tussenfase') wordt een individueel recht op 70% van het sociaal minimum gegund. Deze fase duurt voor iedereen een jaar; dan is het afgelopen met de individuele rechten. In de adviesaanvraag wordt zelfs bedreigd dat, als er niet genoeg bezuinigd wordt op andere punten, de tussenfase wordt verkort of helemaal niet wordt ingevoerd.

III. In de derde fase valt men in het vangnet dat vergelijkbaar is met de Bijstand nu en waarin alle beruchte criteria van de bijstand gelden.

Het voornaamste criterium is: wat is de behoefte van de leefeenheid? Iedereen heeft volgens de adviesaanvraag recht op 70% van het sociaal minimum tenzij... er anderen zijn in de leefeenheid die voor je kunnen zorgen. Maar weinig vrouwen met een partner zullen deze derde fase dus bereiken; na de tweede fase is het voor hen afgelopen. De regering is eventueel wel bereid om de uitkering aan beide partners afzonderlijk toe te kennen: allebei 50% dus. Zelfstandig bestaan kun je daar niet van.

In schema ziet het verloop van een

uitkering van een werkloze er als volgt uit:

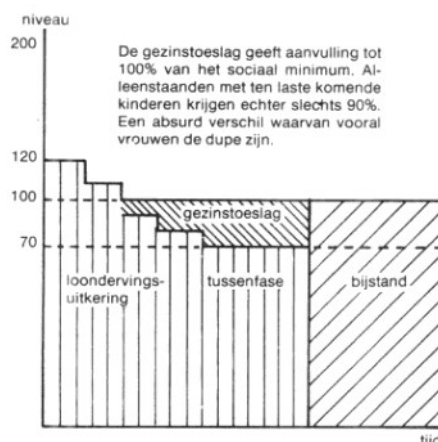
(Uitkering 37-jarige alleenstaande, die f 3500,- per maand verdiende)

WET GEZINSTOESLAGEN

Op dit moment zorgen de minimumdagloonbepalingen ervoor dat, in die gevallen waarin de uitkering lager zou uitvallen dan het voor betrokkenen geldende sociaal minimum, de uitkering wordt opgetrokken. De regering wil dit nu in een afzonderlijke gezinstoeslagenwet regelen. Als de uitkering

valt onder het sociaal minimum voor de leefeenheid en je heet, volgens de normen van deze regering, kostwinner te zijn (gehuwd met een niet verdienende partner of alleenstaand en kinderen tot je last) dan krijg je deze gezinstoeslag. Het *kostwinnerscriterium* zit dus vanaf het begin in de werkloosheidsregelingen, alle mooie verhalen over individualisering ten spijt.

Het is de vraag of de Wet Gezinstoeslagen ook voor ongehuwd samenwonenden zal gelden. De adviesaanvraag laat dat open.

Nergens in de adviesaanvraag wordt gerept over de toetsing van RWW/Bijstand aan de Derde EG-richtlijn. De ER heeft echter in een advies al beargumenteerd dat zowel RWW als Bijstand onder de werkingssfeer van de richtlijn vallen.

Met dank aan Marjet Douze en Els Vermaeren. Aan hun stuk in de *Aktie Nu*'wsbrief van december 1983 is dit fragment ontleend.

KRIEKE VAN HET KOMITEE OP HET NIEUWE STELSEL

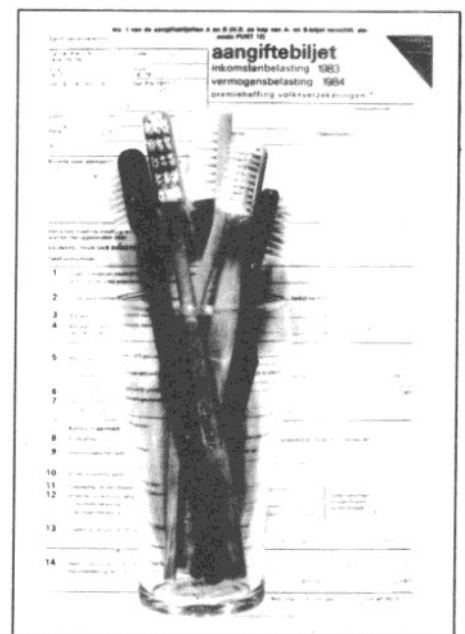
1. Uit het plan komt duidelijk naar voren, dat slechts één doelstelling van de regering volledig wordt gerealiseerd, namelijk bezuinigen. Iedereen gaat er in dit nieuwe stelsel fors op achteruit, zowel mannen als vrouwen. In sommige gevallen heb je wel langer recht op een uitkering, maar wel een *veel lagere* dan in het oude stelsel het geval zou zijn.

2. Vrouwen worden in dit stelsel nog steeds *gediskrimineerd*. Weliswaar is er niet langer sprake van directe

diskriminatie zoals bij de huidige WWV, maar op indirecte wijze duurt de diskriminatie voort.

Invoering van een *Wet Gezinstoeslagen* betekent het opnieuw opnemen van het kostwinnersbeginsel. Zolang in Nederland vrouwen geen gelijke kansen hebben op werk, onderwijs etcetera zullen in de praktijk vooral mannen als kostwinner worden beschouwd. De overheid kan het kostwinnersbeginsel dan wel neutraliseren, dat wil zeggen dat het niet meer per definitie aan één sekse is gebonden, als vrouwen geen gelijke kansen hebben, dan zegt dat nog niets. De diskriminerende bepaling dat in geval een uitkering, afgeleid van een inkomen uit parttime werk, onder het sociale minimum voor een alleenstaande komt, deze niet aangevuld wordt tot het sociale minimum, treft vooral vrouwen.

3. In dit nieuwe stelsel worden mensen steeds meer *afhankelijk* van elkaar gemaakt. Nog steeds is het zo dat alleen gehuwden de wettelijke plicht hebben elkaar te onderhouden. De overheid wil nu alle andere samenlevingsvormen gelijk stellen aan het huwelijk. Dat betekent in de praktijk dat het wonen onder één dak voldoende is om ook voor elkaar te moeten zorgen. Op deze manier worden mensen steeds afhankelijker van elkaar gemaakt in plaats van onafhankelijker.

BAAS IN EIGEN BEURS

Dit geldt met name voor de derde fase van het nieuwe stelsel. Daar wordt het draagkrachtbeginsel gehanteerd, dat zich niet langer beperkt tot gehuwden en samenwonenden, maar alle mensen tracht te omvatten, die samen onder één dak wonen. Dit los van de vraag of er wel een gezamenlijke huishouding wordt gevoerd (en wat dan nog?).

WAT WIL HET KOMITEE?

Het sociale zekerheidsstelsel is ingewikkeld en gebaseerd op traditionele levenspatronen. Dit betekent dat radicale veranderingen niet van de ene op de andere dag kunnen worden doorgevoerd. Daarom maken wij een onderscheid tussen *korte* en *lange* termijn.

Ons comité wil dat:

1. (op korte termijn) Iedereen recht heeft op een *individuele* uitkering, die hoog genoeg is om zelfstandig van te kunnen leven. Het recht op en de hoogte van de uitkering mogen niet afhankelijk gesteld worden van inkomens of uitkeringen van andere leden van een leefeenheid. Dus: draagkracht van het individu geldt en niet de draagkracht van een huishouden.

2. De keerzijde van dit recht is een arbeidsplicht voor iedereen, dus ook voor de gehuwde vrouw. Wij vinden dat deze eis op korte termijn niet gesteld mag worden. Waarom niet? Vanwege de achtergestelde maatschappelijke positie en de rol die vrou-

wen nu hebben. Als vrouwen deze plicht nu opgelegd zou worden, dan zullen vooral vrouwen met weinig opleiding en (recente) werkervaring worden opgescheept met vuil en slecht betaald werk. Bovendien hebben zij dan, zolang de 40-urige werkweek niet drastisch verkort is, een dubbele taak.

Wij zijn voor een *overgangperiode*, waarin door de overheid een actief beleid gevoerd wordt, gericht op herverdeling van al het betaalde en onbetaalde werk, gericht op economische zelfstandigheid voor iedereen. Het zal duidelijk zijn dat alle onderdelen van zo'n beleid nauw met elkaar in verband staan; herverdeling van alle arbeid, realisering van drastische arbeidstijdverkorting, zoveel mogelijk huishoudelijke en verzorgende taken overhevelen naar de sfeer van de betaalde arbeid, zorgen voor goede kinderopvang, voor roldeurbrekend onderwijs, voor edukatieve voorzieningen voor volwassenen, voor inhaalkansen voor vrouwen, individualisering van belastingwetgeving, sociale zekerheidswetgeving en pensioenregelingen.

Vrouwen voor
economische zelfstandigheid
Nijmegen